

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: Dr. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik hetenként egyszer, szombaton. ~ ~
Előfizetési ár: egész évre 28 korona, fél-
évre 14 korona. ~ Egyes szám ára 60 fillér. ~

~ Szerkesztőség és kiadóhivatal: Debreczen, Kollégium:
Ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Egyesüljünk!

A debreczeni református nagytemplomban november 9-én páratlanul nagyjelentőségű prédikáció hangzott el. A keresztyén egyházak egyesülésének, egységes keresztyén egyházza alakulásának lehetőségéről és szükségességéről szolt.

Szó sincs róla, nagy idealizmus kell hozzá, hogy ennek a nagyszerű gondolatnak a megvalósulását lehetőknek elképzeljük. Nem kifogásképpen mondom ezt, hiszen az Isten igéjének hirdetésében nem a gyakorlati lehetőségeket, hanem az eszményi igazságokat kell szem előtt tartani. Eszményi igazság pedig csakugyan az, amit a debreczeni reformátusok kitünő lelkipásztora hirdet, hogy tudniillik mindegyik keresztyén egyház az egyetlen pásztor, a Krisztus követését vallja feladatának s az egyetlen nyáj, az Isten országa megvalósulásáért dolgozik, tehát a Krisztus szolgálatában s az Isten országának földre hozataláért egyformán buzgólkodásban az egység közöttük már is meg van.

Bizonyos azonban az is, hogy ennek az eszményileg meglevő egységnek a megvalósulása épen azon a -- különben felettébb természetesen látszó -- követelésen törik meg, amit ugyancsak a kiváló prédikátor egészen világosan és tisztán elébünk állított, hogy ugyanis mindazt, ami az egyházak tanításában *felekezeti*, át kell adni részben a tudományos vizsgálatnak, részben a feledésnek.

Nem érzem magamat hivatottnak arra, hogy a közös nagy *egyházi* igazságok mellett fennálló *felekezeti* igazságokat bírálati szemle alá vegyem, de világosnak látszik előttem, hogy például a pápai családokozhatatlanság -- a mága vonatkozásában egészen átgondolt és nagyon meg erős érvekkel támogatott -- dogmáját római katolikus testvéreink épügy nem dobják el könnyedén, mint ahogy a keresztyénségről alkotott egész világ felfogásunkkal nem tudjuk összeegyeztetni mi, vagy bár görög keleti hitű atyánkfiai.

Mindazáltal ne mondjuk azt, hogy a keresztyénségnek Krisztus egységes egyházába összeforradása lehetetlen. Azt, amit óhajtunk, azt, amire vágyunk, lehetetlennek mondani sohasem szabad. Képzeljük el, hogy ez a teljes egygyéolvadás igenis megtörténhetik és tegyük meg ennek a nagyszerű célnak érdekében azonnal mindent, amit erőnk megenged.

Köszöböljünk ki azonnal magunk között minden ellentétet. Ha nem történhetik is meg -- ami valószínűbb -- belátható időn belül a keresztyén egyházak teljes egyesülése: legyen meg közöttünk már ma is ennek a szent egységnek érzése. Ne nézzük azt, hogy ez pópista, az kálvinista, hanem gondoljunk arra, hogy valamennyien Krisztus cselédei vagyunk és emlékezzünk meg az apostol intésére: fiacskáim, szeressétek egymást. Ne feszegessük azokat a hittani, szertartási, egyházszerkezeti különbségeket, melyek a különböző egyházak között vannak, hanem jusson eszünkbe, hogy mindnyájan a Krisztus egyedüli áldozatával megváltottak vagyunk és ragyogjon előttünk, hogy mindnyájunk közös alapja az evangéliom.

Azok pedig, kik közt minden különbség már most, minden nehézség nélkül megszüntethető, szüntessük meg a különbségeket. *Hozzuk létre a két evangélikus egyház unióját.* Ennek igazán nincs semmi nagyobb akadálya. Amint a németeknél lehető volt, úgy nálunk is lehető. Őket a nemzeti nagyság eszménye vitte erre az elhatározásra, minket sokkal nagyobb ok: a nemzeti *létel* indíthat ugyanerre. Azok a külső akadályok, amelyek ennek az uniónak eddig útját állták, ma már ügyis alig jöhetnek számba. A keresztyénség egysége s a nemzeti érzés közössége egyaránt parancsolja, hogy a két evangélikus egyház Magyarországon is teljesen egygyé legyen.

Ágostai hitvallású testvéreinknek, kikkel a közös alapelveken kívül itt Magyarországon a szervezetnek is nagy hasonlósága s a történelemnek is azonossága egybekapcsol, mi, reformátu-

sok kell, hogy megtegyük erre az ajánlatot. Erre kötelez bennünket, hogy számban, anyagi tekintetben, sőt nemzeti vonatkozásokban is, mi vagyunk az erősebbek.

De hogy az egyesülésnek komoly reményével telessük ezt s hogy ennek útján egy lépéssel előbbre vigyük valamennyi keresztyén egyház egyesülésének gyönyörű szép tervét: ahhoz arra van szükségünk, hogy önmagunk közt is legyen a teljes harmónia.

Sajnos, sok ellentét, sok összeütközés van köztünk reformátusok közt. Remélhetjük-e, hogy szívesen keresik az egyesülést velünk mások, míg azt látják, hogy magunk közt sincs meg az egyetértés? Remélhetjük-e, hogy örömmel fogadnak kebelükre a mi atyánkfiai, míg azt hihetik, hogy mi a vitatkozásoknak, ellenségeskedéseknek vagyunk bomlasztó melegágyai?

Nagy szívek, nagy elmék vannak mi közöttünk, amelyek csak azért nem forrottak még össze, mert nem keresték az egymással találkozást.

Hát találkozzunk egymással, értsük meg egymást, forrjunk össze egymással s a minden jó keresztyén lelkében lobogó ideálért, az egységes keresztyén egyházért legelsőbbit is alkossuk meg a debreczeni református keresztyén szövetséget.

Kun Bóia.

Tárca

Isten velünk van.

Mit beszél a hulló levél?
Miről suttog az őszi szél?
Ami lever, mit látni fáj:
Mit hírdel a pusztuló táj?

Vándormadár elköltözött;
Fű, fa más színbe öltözött;
Az avaron zörg a haraszt;
Mit mondanak: érted-e azt?

Vagy ha hallgat a pusztaság,
Ráborul a nagy némaság,
A félelmes, a titkos csend:
Vajjon tudod-e, mit jelent?

Lelkem sejtí, hogy e csendben
Egy kéz munkái örök rendben.
Mindaz, mi van, Tőle ered
A földön és a föld felett.

Pusztuló táj, hulló levél,
Fű, fa, virág Róla beszél,
Minden, mit látsz, mi csak van itt:
A föld, világ, Róla tanít.

Azt beszéli a némaság,
Azt kiáltja a pusztaság,

Hogy jósága véghetetlen,
A hatalma mérheteitlen.

A szó, a csend, mind azt mondja:
Örök reánk az Úr gondja.
Ember! bizzál s el ne feledd:
O mindenütt ott van veled.

Erdélyi Jmre.

Kortünetek.

Lészen egy nyáj és egy pásztor. Erről a varázslatosan szép jóslatról prédikált Dicsőfi lelkész úr múlt vasárnap a debreczeni nagytemplomban. Lészen egy nyáj és egy pásztor — hallottuk és a sok kitűnő férfi tüneményes lelki megnyilvánulására alkalmat adó egyszerű szószekekből úgy emelkedett ki az alakja, mint aki valóban méltó arra, hogy pásztornak elismertessék. A nyáj azonban — sajnos — nem volt méltó hozzá. A hallgatóság — melynek sorában ott láttuk Baltazár püspököt, de vajhmi kevés presbitert — csak ritkán töltötte meg a templom padjait. Pedig nem ártott volna mindenkinek hallani a prédikátor szájából a fenséges igazságot: az Isten országa Istent és egymást *munkásan szerető emberek* társasága.

Valóban élehetetlenek vagyunk mi, református keresztyének és az élehetetlenségünkkel kárára vagyunk a jó ügynek. Azt senki sem tagadhatja, ha egyébként bármiként vélekedik is, hogy Dicsőfi lelkész úr a legkiválóbb református lelkészek egyike s mint templomi szónok, minden vallásfelekezeti lelkészek között is ritkítja párját. Ha tehát bízunk a magunk igazságaiban: alkalmat kellene szerezni arra, hogy egy olyan nagy szónoknak, mint ő, különösen olyan nagyfontosságú beszédét, mint aminő a múlt vasárnapi volt, — minél többen meghallgassák. Mi azonban mereven és nyakasan ragaszkodunk a magunk ősdi véleményéhez, hogy az Isten házáat kinek-kinek belső indítatásból kell felkeresnie. Ha Dicsőfi úr nem református lelkész volna, egy olyan prédikációját, mint a vasárnapi volt, szorongásig megtelt templomban hallgatnák mindenféle hitű — és hitetlen — érdeklődők. Míg így bizony kicsiny volt a hallgatóság. Még az egyház előjárói sem igen mutatkoztak. Reméljük, hogy a valóban páratlanul szép és különösen nagyfontosságú kérdést tárgyaló prédikációt hallani lehet más alkalommal is. Kár volna — s mert az Isten országában kárt okozni vétek, tehát: vétek volna — ha ez meg nem történnék.

Nyolc óra helyett kilenckor lesz Debreczenben a hétköznapi istentisztelet. Nagyon helyes, mert valóban szürkületi félhomályban Istent dicsérni sem lehet egész áhitattal. De hát nem volna-e jó, ha az időszámítás átalakított voltára tekintettel a vasárnapi istentisztelet idejét is megváltoztatnák? Nem akarom mentegetni a debreczeni református híveket, de magamról tudom, hogy nyolc órára (— hisz tulajdonképen *ennyi* most

kilenc —) nagyon nehéz a távolabb lakóknak templomba eljutni. Pedig tán az óramutató állásánál mégis csak fontosabb volna annak a biztosítása, hogy az Isten igéjére sóvárgók jussanak el az Isten házába.

Következetlenséget és irányváltatást az elmúlt hónapok tapasztalatai alapján nem csuda, ha ott is keresnek, ahol nem találnak. Nekünk is emlegetik, hogy ez a lap liberálisabb szellemű volt ennek előtte. Gyámoltalan kormányos volna az, ki a maga hajóját mindenáron az előre kitervelt irányban vezetné akkor is, ha nem remélt viharok s nem képzelt hullámtorlódások állanak elébe. E lap szellemi kormányosa sem vitatja, hogy helyes útnak ma is pontosan azt látja, amit négy-öt évvel ezelőtt annak tartott. De azt tudja, hogy sehol és semmikor nem írt vagy mondott és szándékosan nem is tett semmi olyat, ami azokkal az eszményekkel, melyeknek szolgálatában ma is áll, összhangban nem állna. Krisztus szolgálata és az egyetemes műveltség terjesztése volt mindig és minden körben kifejezett ideálja. Hogy azelőtt Krisztusban minden embert egyenlően testvérré fogadó szeretetet, most inkább a benne hívőket folytonos jobbulásra vezérlő tökéletességet látja; — hogy az egyetemes emberi műveltség fejlődésének útján élésebbnek látta azelőtt a nagy nemzetek fényjelzését s ma erősebben ragaszkodik a magunk szegénységéhez; azt a háború tapasztalatai érthetővé teszik. Am ha valaki homályban tapogatózva más útra téved, mint amerre menni akart és megfordul és határozottan ellenkező irányban halad: útjának célját nem változtatta meg. — Azt mi is elhisszük, hogy nem jól látunk (— vagy nem jól láttunk —), de célunk és eszményünk ma sem más, mint ami volt mindenkorról.

A szemrehányást mégis szívesen eltűrjük azoktól, akik a lezajlott zavaros időkben túlméltak a megengedett határokon s most másra hivatkozással keresik a magok mentségét. A megszorult ember ijedt kapkodását meg lehet érteni. De azokkal szemben, akik annak idején pozíciók keresésével aludtak el s a hatalmon levők barátságáért sürgőldöve ébredtek, most meg magas erkölcsbírói székbe ülve akarnak ítélni, hivatkozunk arra, hogy mi a legnagyobb kavarodás idején arra kértünk mindenkit: tartsuk fenn a rendet; hogy az olyan ember mellett, kit méltó vezérnek ítéltünk, akkor, amikor minden ellene zúdult, egész fegyverzettel sikraszálltunk; hogy a vallás és egyház elleni fenekedés idején vallást tettünk a Krisztusról; hogy sohasem szüntünk meg a nemzeti eszményekhez hűséget hirdetni, hogy ideáljainkat nem változtattuk a hatalmon levők tetszése szerint; hogy a népért, a józan szociális reformokért emeljük fel a szavunkat most is, de *akkor* nem mentünk szocialistának. — Mindez nem érdem, de arra mégis elég, hogy *akárki* ne mondhasson következetlennek.

A felébrülésnek és magához térésnek sok tekintetben vigasztaló jelensége az a sok méltó magasztalás, amit a *Tisza* István gyászos halálának évfordulója alkalmából erről a nagy emberről olvasni és hallani lehet. Van olyan hang is, mely épen kárhoztatással csap a most magasztalókra, — kédezzén, hol voltak tavaly ilyenkor? Ezt a kérdést bizony nem ok nélkül lehet feltenni. Sokan, nagyon sokan titokban tartották akkor a gyászukat. Még búcsúztató szó sem hangzott el minden olyan testületben, ahol várva vártuk, még gyászlobogó sem jutott minden olyan épületre, melynek feketébe vonva kellett volna állni. Am ezzel szemben ne felejtjük el, hogy *református egyházi lapjaink* mindig *marl* vezető helyen és igazán írni Tiszáról. Ne felejtjük el, hogy a néhány tagú gyászkisérletben Baltazár püspökünk, gróf Degenfeld főgondnokunk, Balogh Jenő dunántúli egyházkerületi főjegyzőnk, gróf Ráday Gedeon egyházmegyei gondnokunk és gróf Degenfeld Imre elmentek a halottal Budapestről Gesztre egy külön kocsiban. Igaz ugyan, hogy ha csak azok, akiknek gróf Tisza István — nem a hazafi, nem az államférfi, nem az egyházkormányzó, hanem a magánember — személy szerint jót tett, akiket tárogatott, jobbsorsba vagy épen előkelő helyzethez juttatott, *mind* elmentek volna: minden nyelvű és minden vallásfelekezetű, mindenféle sorsú és mindenféle állapotú emberek sokaságától lett volna zsúfolt a pályaudvar.

Különfelek.

Csokonai.

Ah, ti felperzselt legelők parázsa!
 Összedőlt várak s faluk omladéki!
 Vérbe tajtékzó patakok! s dögöktől
 Bűzletes ég, föld!
 Ah, ti borzasztó fene látomások!
 Félek ily gyászszínt ecsetemre venni,
 Átkozott volt az, ki előbb örök hirt
 Hadba vadászott!
 Dúrva hősök! noha száz babértok
 Lenne a bérem, vagy ez a világ is,
 Még se kívánnék veletek cserélni . . .

Csokonai Vitéz Mihálynak hamvai régen összevegyültek már a szülőföld porával és lelke is, ez az igazi poéta lélek, melyről a nem épen barátságosra hangolt Kazinczi is váltig hangoztatja, hogy nem porbanesűszó, összeölelkezett szülővárosa lelkével.

Akkora szellemet, mint a Csokonaié, egyetlen város nem mondhat a magáénak. Az egész magyar hazáé ő, sőt az egész viláé, hiszen nemcsak a magyar, de az egész világirodalomban kevés a párja, ki hasonló kedvezőtlen viszonyok között az eredetiségnek, az igazi alkotásnak olyan remekét adta, mint ő. Azok, kik a szépet nem a divatosban keresik, jól tudják, hogy Csokonai versei épenúgy alkalmasok a szép után sóvárgó lélek szomjúságának eloltására, mint a világirodalom bármely óriásáé. Csak kevesebb a tőle nyert helikoni ital, de nem kevésbé üdítő.

De bár mennyire ott kell keresnünk Csokonai méltó helyét a világirodalom legnagyobbjai közt, éreznünk kell

azt is, hogy elsősorban a miénk, debreczenieké s debreczeni kalvinistáké. Hasztalan jutott összeütközésbe előjáróival, hasztalan szakadt el egy időre Debreczenből, hasztalan bolyongott messze más vidéken: végső sóhajtásáig megmaradt debreczeni civinek. Debreczeni civinek, aki minden dolgot ehhez a földhöz, nemzetemnek lakóföldjéhez köti hozzá, aki ember és polgár akar maradni s a poézis legfőbb tárgyának az embert teszi, de emberről szólva, csak magyar emberre gondol s inkább akar originálnak közepes lenni, mint fordításnak kifünő. Debreczeni kalvinista diáknak, aki ha kész is durván elcelődni, nemes érzésekkel színlutig telve van, hazáját halálisan imádja s szerelmesét szemérmesen szereti.

... Légy idvez óh *Vitéznek*
Sirhalma, melybe' nyugszik
Kelet edes enekese.

A konyári református templomban folyó hó 2-án délután erkölcseleg és anyagilag szépen sikerült reformációi ünnepélyt rendezett Kelemen Gyula segédlelkész. A szép számmal összegyűlt érdeklődő hívek önkéntes adományozásaitól befolyt 400 koronát a helybeli szegény iskolás gyermekek között osztottak ki. Az ünnepély műsora a következő volt: 1. Fennálló ének, 37. dics. 1. v. Éneklé a gyülekezet. 2. Megnyitó beszéd, Kelemen Gyula. 3. Luther éneke, éneklé a IV, V, VI. osztály. 4. Ének-kettős harmonium kísérettel, Konta Mariska—Kelemen Gyula. 5. Varadi: Judas c. költeményét szavalja Vas Karoly jh. 6. Ünnepi emlék beszéd, Kelemen Gyula. 7. Csendes éjhez. Két szólammal, éneklé a IV, V, VI. osztály. 8. Mi a haza? Melodramá, Deutsch Erzsike—Kelemen Gyula. 9. Ének harmas, V. Szalay Gábor—Vas Karoly—Kelemen Gyula. 10. Sztárai éneke, éneklé a IV, V, VI. osztály. 11. Záró ének, 37. dics. 2. vers. éneklé a gyülekezet.

Mikor lesz a világ vége? Erre a kérdésre Porta Albert kanforniai világinű tudós csillagász azt feleli, hogy folyó évi december 17—20 között a Mercur, Venus, Föld, Mars, Jupiter és Saturnus úgy kerül egy vonalba, hogy az ily módon kifejlődő electro-magnetikus erők megtanadhatják a nap lavaalakományát s viszont rettenetes földrengéseket, vízarádásokat eredményeznek földünk felületén is. Ha ezektől megkíméltetnénk, az Isten különös kegyelme lenne, amint a hívő tudós mondja.

A felekezeti iskolák jogai. Kolozsvári híradás szerint az erdélyi református egyházkerület igazgató-tanácsának megbízottja a kormányzótanács elnökénél dr. Maniu Gyulanál a felekezeti iskolák sorsáról folytatott tárgyalásokat. Maniu Gyula közléseinek értelmében minden iskola a kormányzótanács tervéhez alkalmazkodik. Az alsóbb osztályban heti négy, a felsőbb osztályokban heti három óran kell a román nyelvet, mint rendes tantárgyat tanítani. Kivételesen és különösen indokolt esetekben lehet alkalmazni nem erdélyi születésű tanárokat is. Állami tanárok, akik esküt nem tettek, felekezetek, illetőleg iskolafentartók által alkalmazhatók. E megállapodások folytán Désen és Fogarason református főgimnázium, Brassóban református felsőkereskedelmi és polgári iskola nyílt meg. A nagyenyedi tanítónő-képzőintézetet Kolozsvárra helyezik át s megővítik kereskedelmi és gimnáziumi tanfolyamokkal. Polgári fű-és leányiskolákat létesítettek Beszterezén, Dicsőszentmártonban, Fogarason, Kézdivásárhelyen, Nagyenyeden, Sepsiszentgyörgyön, Székelyudvarhelyen és Tordán.

Új harangok. Az erdélyi szász evangélikus gyülekezeteket erősen foglalkoztatja a vágy, hogy a háború folyamán elvitt harangjaik helyébe új harangokat öntessenek. Mivel a külfölddel érintkezés e tekintetben szinte teljesen lehetetlen, Nagyszebenben létesült egy harangöntőde, amely azonban ez idő szerint 70—80 kilogrammnál súlyosabb harangokat nem tud készíteni. A nyersanyag beszerzésének nehézségei egyelőre lehetetlenné teszik a nagyobb harangok előállítását, már azért is, mert azokat ma csaknem lehetetlen volna megfizetni.

Amerikai hírek.

Az *Amerikai egyetemes református egyház* közki-
vetésileg ötvenezer dollárt ajánlott meg az európai fel-
dult protestáns, illetve református templomok ujja fel-
építésének szent céljaira. A belgiumi és franciaországi
református egyházakat a segítő akció részéről Dr. Good
James, a Reformed Church in the U. S. egyetemes
egyháznak volt zsinati elnöke, daytoni református theo-
logiai tanár lát gatta meg. Good James több ízben járt
Magyarországon is és benső barátságot kötött és tartott
fenn Dr. Balogh Ferenc hírneves professzorunkkal.

A *homesteadi és vidéki református egyház* nyári
magyar iskolájába 88 magyar gyermek járt, akik minden
héten megtanultak két szép egyházi éneket és sok szép
költeményt, ezenkívül írtak, olvastak naponta magyarul.
A vizsgálat augusztus 17-én volt. Ugyanazon a napon
volt a *philadelphiai* és vidéki első magyar református
egyház nyári iskolájának vizsgálata is, amelyen 130
gyermek tett bizonyosságot magyar nyelvbéli előhaladá-
sáról.

A *whitingi magyar református gyülekezet* f. évi
augusztus hó 10-én ünnepélyes keretek között avatta
fel templomát.

Magyar zsoldosok Amerikában. Az Amerikai Magyar
Reformátusok Lapja f. év szeptember 13-án megjelent
számában nagy örömmel jelenti olvasóinak, hogy a több
mint három évvel ezelőtt rendelt néhány tucat zsoldart
megkapta. Hasonló volt a mi örömünk, amikor több év
múltán megjött hozzánk az Amerikai Magyar Reformá-
tusok Lapjának néhány példánya.

A *világháború* Lloyd George angol miniszterelnök
egyik beszéde szerint 200 milliárd dollart (békekeli ér-
tek szerint 1000 milliárd koronát) emésztett fel. Az
ember hajlandó feltenni a kérdést: vajjon áldozott-e
az emberiség ennyi összeget a maga nevelésére, kultu-
rájára 500 éven át?!

Francia biboros állami megbízatásban. Rheims
éltes érseke Luçon biboros, mint a francia kormány
megbízottja, mult hó 7-én hadi érdemrenddel dekorálta
Foucault saint-diéi püspököt, a háború folyamán telje-
sített szolgálataiért. 1905 óta, mióta t. i. Napoleonnak
a VII. Pius pápával kötött konkordatumát eltörölték,
ez az első eset, hogy francia kardinális a francia kor-
mány megbízottjaként szerepelt.

Nevelői, helyettes tanítói

vagy bármilyen megfelelő alkalmazást sürgősen
keres, református vallású, alkalmazás és kereset
nélküli erdélyi állami iskolai igazgató-tanító. —
Hajdú vagy Szabolcs megyében falun, pusztán,
tanyán is. Sürgős megkeresést kér: „Református
Lelkészi Hivatal” Szalacs, Biharm. címen.

CENZURAT DE SUBLOCOTENENTUL HORIA.